

ÜLIMA ÕNNELIKKUSE KOGUDUS

VAREM ILMUNUD SAMALT AUTORILT
„Väikeste Asjade Jumal”

ÜLIMA
ÕNNELIKKUSE
KOGUDUS

ARUNDHATI ROY

Inglise keelest tõlkinud Krista Eek

 TÄNAPÄEV

Originaali tiitel:
Arundhati Roy
The Ministry of Utmost Happiness
Alfred A. Knopf, 2017

Toimetanud Siiri Soidro
Kaane kujundus: Two Associates
Kaane fotod: Mayank Austen Soofi
Eestikeelne teostus: Villu Koskaru

Raamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital.

© 2017 by Arundhati Roy
Tõlge eesti keelde © Krista Eek ja Tänapäev, 2017

ISBN 978-9949-85-246-8
www.tnp.ee

Trükitud OÜ Greif trükikojas

Lohutamatutele

Peaa silmas, et see kõik on sinu südame küsimus ...

– NÂZIM HIKMET –

Ü L I M A Õ N N E L I K K U S E K O G U D U S

SISUKORD

1. Kuhu lähevad vanad linnud surema?	11
2. Khwabgah	14
3. Sünd	93
4. Dr Azad Bhartiya	120
5. Aeglase tuule tagaajamine	129
6. Mõned küsimused hiljemaks	133
7. Majaomanik	135
8. Üürnik	197
9. Preili Jebeen Esimese enneaegne surm	279
10. Ülima õnnelikkuse kogudus	355
11. Majaomanik	381
12. Guih Kyom	388
Tänu sõnad	392

Nõiduslikul tunnil, kui päike on kadunud, kuid valgus veel mitte, irduvad vanas surnuaias kasvavate baanianite okstelt lendkoerte väed ning triivivad suitsupilve kombel üle linna. Kui tiiburlased lahkuvad, naasevad koju varesed. Nende kojulennu kisa ei täida aga täielikult vaikust, mille jätsid endast maha kadunud varblased ja vanad valgeselg-kaeluskotkad, kes hoolitsesid enam kui sada miljonit aastat surnute eest, kuid on nüüd ise hävinud. Kaeluskotkad surid diklofenakimürgistusse. Diklofenak, lehmade aspiriin, mida anti loomadele lihaste lõdvestajana valu vaigistamiseks ja piimajõudluse suurendamiseks, töötab – töötas – valgeselg-kaeluskotkaste puhul närvigaasina. Iga surnud piimalehm või -pühvel, kellele oli ravimit manustatud, muutus kaeluskotkaste müürsöödaks. Sellal kui liüpsiloomadest said efektiivsemad piimamasinad, sellal kui linnades söödi üha rohkem jäätist – koorekaramelli, päbklite, šokolaaditükkidega –, sellal, kui seal joodi üha rohkem mango-lassi'sid, hakkasid kaeluskotkaste kaelad longu vajuma, justkui oleksid nad väsinud ega suudaks enam ärkvel püsida. Nende nokkade vahelt nõrgusid alla hõbedased süljehabemed ja linnud kukkusid üksteise järel okstelt surnuna maha.

Vähesed märkasid vanade sõbralike lindude lahkumist. Oli nii palju muud, mida innukalt oodata.

KUHU LÄHEVAD VANAD LINNUD SUREMA?

Naine elas surnuaias nagu puu. Koidu ajal saatis ta varesed teele ja tervitas saabuvaid lendkoeri. Videviku ajal vastupidi. Vahetuste vahel pidas ta nõu kaeluskotkaste vaimudega, kes kõrgel tema ladvaokstes terendasid. Ta tajus nende küüniste õrna haaret nagu amputeeritud jäseme fantoomvalu. Ta mõistis, et linnud ei olnudki ülemäära kurvad, et olid end vabandanud ja loost lahkunud.

Kui ta oli esiti surnuaeda elama asunud, siis oli ta pidanud taluma mitu kuud kestnud ükskõikset julmust täpselt nagu puu – ilma värahtamata. Ta ei pööranud pead, et näha, milline väike poiss oli teda kiviga visanud, ei ajanud kaela õieli, et lugeda tema koorde lõigatud solvanguid. Kui inimesed teda narrisid – ilma tsirkuseta kloun, ilma paleeta kuninganna –, siis lasi ta valul tuuleilina läbi oma okste liikuda ning kasutas oma lehtede sahinat kipitust vaigistava palsamina.

Alles siis, kui Ziauddin, pime imaam, kes oli pidanud eestpalvusi Fatehpuri mošees, oli temaga sõbrunenud ja hakanud teda külastama, otsustas naabruskond, et oli aeg naine rahule jätta.

Kaua aega tagasi oli üks inglise keelt tundev mees naisele öelnud, et tema nimi oli (inglise keeles) tagurpidi kirjutatuna Majnu. Mees ütles, et Laila ja Majnu loo ingliskeelses versioonis kutsuti Majnut Romeoks ja Lailat Juliaks. Naise arvates oli see hirmnaljakas. „Tahate öelda, et olen nende loost *kbichdi* teinud?” küsis ta. „Mida nad küll teevad, kui saavad teada, et Laila võib olla tegelikult Majnu ja Romi tegelikult Juli?” Järgmine kord, kui nad kohtusid, ütles Inglise Keelt

Tundev Mees, et oli teinud vea. Naise nimi oleks tagurpidi kirjutades Mujna, mis ei olnud nimi ega tähendanud midagi. Selle peale ütles aga naine: „See pole oluline. Olen nad kõik, olen Romi ja Juli, olen Laila ja Majnu. *Ja* Mujna, miks ka mitte? Kes ütleb, et mu nimi on Anjum? Ma ei ole Anjum, olen Anjuman. Olen *mehfil*, olen koosviibimine. Kõigi ja mitte kellegi, kõige ja mitte millegi. Kas on veel kedagi, keda tahaksite kutsuda? Kõik on kutsutud.”

Inglise Keelt Tundev Mees ütles, et see oli nutikas, et naine oli sellisele mõttele tulnud. Ta sõnas, et ei oleks suutnud ise seda kunagi välja mõelda. Naine lausus: „Kuidas oleksitegi saanud seda oma urdu keelega teha? Mida te's mõtlete? Et inglise keel teeb teid iseenesest nutikaks?”

Mees naeris. Naine naeris mehe naeru peale. Nad suitsetasid koos filtriga sigaretti. Mees nurises, et Wills Navy Cuti sigaretid olid lühikesed ja tõntsid ega olnud oma hinda väärt. Naine ütles, et eelistab neid igal juhul Four Square'i või väga mehelikele Red & White'i sigarettidele.

Naine ei mäletanud enam mehe nime. Võib-olla ei olnud ta seda kunagi teadnudki. Inglise Keelt Tundev Mees oli juba ammu läinud, kuhu tahes oli ta pidanud minema. Ja naine elas riigihaigla taga asuvas surnuaias. Talle olid seltsiks metallkapp, milles ta hoidis oma muusikat – kriimudega vinüülplaate ja kassette –, vana harmoonium, tema riided, ehted, isa luuleraamatud, fotoalbumid ja mõned ajaleheväljalõiked, mis olid Khwabgah' tulekahju üle elanud. Kapi võti rippus tal kaelas musta niidi otsas koos hõbedase väändunud hambaorgiga. Ta magas kulunud Pärsia vaibal, mille ta päevaks luku taha pani ja ööseks kahe haua vahele lahti rullis (naljaviluks ei jäänud ta kunagi järjestikusteks öödeks samade haudade vahele). Ta suitsetas ikka veel. Ikka veel Navy Cuti sigarette.

Ühel hommikul, kui naine luges vanale imaamile, kes ei olnud teda ilmselgelt kuulnud, ette ajalehte, küsis mees, püüdes jätta ükskõikset muljet: „Kas on tõsi, et isegi teie hulka kuuluvad hindud maetakse, mitte ei kremeerita?”

Naine põikles vastusest kõrvale, kuna tajus ohtu. „Tõsi? Mis on tõsi? Mis on Tõde?”

Soovimata teemast kõrvale kalduda, kandis imaam pominal ette automaatse vastuse. „*Sach Khuda hai. Khuda hi Sach hai.*” Tõde on Jumal. Jumal on Tõde. Tarkusetera, mille sarnaseid jagatakse mööda maanteid möirgavate erksavärviliste veoautode tagakülgedel. Mees kissitas selle peale oma pimerohelisi silmi ja küsis kavalrohelisel sosinal: „Ütelge mulle, kui teiesugused inimesed surevad, kuhu teid maetakse? Kes teid peseb? Kes teile hingepalvust loeb?”

Anjum ei öelnud pikka aega midagi. Siis kummardus ta lähemale ja sosistas vastu, mitte-puu kombel: „Imaan sahib, kui inimesed räägivad värvidest – punasest, sinisest, oranžist, kui nad kirjeldavad taevast päikeseloojangul või kuutõusu ramadaani ajal –, mis siis teie mõtteist läbi käib?”

Olles üksteist nõnda haavanud, sügavalt, peaaegu surmavalt, istusid nad vaikselt külge külje kõrval kellegi päikeselisel haulal, veritsetes. Lõpuks katkestas Anjum vaikuse.

„Ütelge mulle,” ütles ta. „Teie olete imaam sahib, mitte mina. Kuhu lähuvad vanad linnud surema? Kas nad kukuvad meie peale nagu kivid taevast? Kas komistame tänavatel nende laipade otsa? Kas te ei arva, et kõikenägev ja kõikvõimas Jumal, kes meid siia maailma tõi, on korraldanud ära ka selle, kuidas meid siit ära viia?”

Sel päeval lõppes imaami külaskäik tavapärasest varem. Anjum vaatas, kuidas ta eemaldus, kop-kop kopsutades haudade vahel, tema nägemissilmast valge kepp loomas vastu teed risustavaid tühje alkoholipudeleid ja äravisatud süstlaid muusikat. Ta ei peatanud meest. Ta teadis, et ta tuleb tagasi. Naine tundis üksilduse ära, kui seda nägi, hoolimata selle maskeeringu keerukusest. Ta tundis kummalisel, vaevu tajutaval moel, et mees vajas tema varju sama palju, kui tema mehe oma. Ja ta oli õppinud isiklikest kogemustest, et Väjadus kujutas laohoonet, mis võis mahutada märkimisväärset koguses julmust.

Kuigi Anjumi lahkumine Khwabgah't polnud olnud sugugi südamlik, siis teadis ta, et selle unenägude ja saladuste paljastamise õigus ei kuulunud ainult talle.

KHWABGAH

Anjumi oli viiest lapsest neljas ja sündis külmal jaanuariööl petrooleumlambi valgel (elektrikatkestus) Shahjahanabadis, Delhi müüriga ümbritsetud vanalinnas. Ämmaemand Ahlam Baji, kes ta vastu võttis ja kahe salli sisse mähituna ema käte vahele asetas, ütles: „Poiss.” Tema eksimus oli kõiki asjaolusid arvestades mõistetav.

Kuu aega pärast esimest korda lapseootele jäämist otsustasid Jahanara *begum* ja ta abikaasa, et kui sünnib poiss, siis panevad nad talle nimeks Aftab. Esimesed kolm last olid tüdrukud. Nad olid oodanud oma Aftabit kuus aastat. See öö, kui poeg sündis, oli Jahanara *begum*'i elu kõige õnnelikum.

Järgmisel hommikul, kui päike oli tõusnud ning tuba mõnus ja soe, mähkis ta väikese Aftabi lahti. Ta uuris lapse tillukest keha – silmi, nina, pead, kaela, kaenlaaluseid, sõrmi, varbaid – rahuloleva tasase rõõmuga. Kuid siis leidis ta lapse poiste-asjade alla peitunud väikese ja väljaarenemata, kuid ilma igasuguse kahtluseta tüdrukute-asja.

Kas emal on võimalik tunda kabuhirmu omaenese lapse ees? Jahanara *begum*'il oli. Ta tundis esimese reaktsioonina, kuidas ta süda kokku tõmbus ja luud tuhaks muutusid. Tema teiseks reaktsiooniks oli nähtut uuesti vaadata ja veenduda, et ta ei olnud eksinud. Tema kolmandaks reaktsiooniks oli taganeda enda loodust eemale, samal ajal kui ta sisikond krampi tõmbus ja peenike sitanire mööda ta jalgu alla jooksis. Tema neljandaks reaktsiooniks oli kaaluda, kas tappa nii ennast kui ka last. Tema viiendaks reaktsiooniks oli võtta laps käte vahele ja hoida teda enda ligi, samal ajal kui ta langes läbi lõhe, mis

oli tekkinud talle teadaoleva maailma ja nende maailmade vahele, mille olemasolust ei olnud tal aimugi. Selles sügavikus läbi pimeduse keereldes lakkas ta mõistmast kõike, iga viimsetki asja, väikseimast suurimani, milles ta oli olnud senini kindel. Urdu keeles, ainsas keeles, mida ta tundis, oli kõikidel asjadel, mitte ainult elavatel asjadel vaid *kõikidel* asjadel – vaipadel, rõivastel, raamatutel, pastakatel, muusikariistadel – olemas sugu. Kõik olid kas mees- või naissoost, mees või naine. Kõik, välja arvatud tema laps. Muidugi teadis ta, et temasuguste kohta oli olemas sõna – *hijra*. Kaks sõna tegelikult, *hijra* ja *kinnar*. Aga kaks sõna ei moodusta keelt.

Kas väljaspool keelt on võimalik elada? Loomulikult ei ilmutanud see küsimus end talle sõnades ega ühes selges lauses. See ilmutas end talle hääletus embrüonaalses kisenduses.

Tema kuuendaks reaktsiooniks oli end puhtaks pesta ja langeda otsus avastusest hetkel mitte kellelegi rääkida. Isegi mitte oma abikaasale. Tema seitsmendaks reaktsiooniks oli heita Aftabi kõrvale pikali ja puhata. Nagu kristlaste Jumal pärast Taeva ja Maa loomist. Ainult et Tema puhkas pärast enda loodud maailma korrapäraseks muutmist – Jahanara *begum* puhkas aga pärast seda, kui tema loodu oli ta korrapärase maailma segi paisanud.

See ei olnud isegi päris tupp, kinnitas ta endale. Avaus ei olnud lahti (ta kontrollis). See oli lihtsalt lisand, lapse-asi. See võib ehk sulguda või paraneda või kuidagi kaduda. Jahanara *begum* lubas, et palvetab igas pühamus, mida teab, ja palub Kõigevägevamal talle armu anda. Tä teeb seda. Naine teadis, et Tä teeb seda. Ja võib-olla tegigi, kuigi viisil, mida naine täielikult ei mõistnud.

Esimesel päeval, kui Jahanara *begum* tundis, et suudab majast lahkuda, läks ta koos pisikese Aftabiga *bazrat* Sarmad Shaheedi *dargab'sse*, mis asus tema kodust kerge kümneminutilise jalutuskäigu kaugusel. Tä ei teadnud siis veel *bazrat* Sarmad Shaheedi lugu ja tal ei olnud aimugi, mis ta sammud nii kindlalt tema pühamu poole suunas. Võib-olla kutsus *bazrat* Sarmad Shaheed teda sinna. Võib-olla tõmbasid teda ligi selle ümber laagris elutsevad kummalised inimesed, keda ta oli näinud, kui oli sealt varem Meena basaari poole sammudes möödunud, sellised inimesed, keda ta ei olnud pidanud varem

isegi oma pilgu vääriliseks, kui nad tema teele just ette ei jäänud. Äkki näisid nad olevat aga kõige tähtsamad inimesed maailmas.

Mitte kõik *hazrat* Sarmad Shaheedi *dargab'* külastajad ei teadnud pühaku lugu. Mõned teadsid sellest osasid, mõned mitte midagi ja mõned mõtlesid sellest välja oma versioone. Enamik teadis, et ta oli olnud Armeenia juudist kaupmees, kes oli rännanud oma elu armastuse kannul Pärsiasst Delhisse. Vähesed teadsid, et tema elu armastuseks oli Abhay Chand, noor hindu poiss, kellega ta oli kohtunud Sindhis. Enamik teadis, et ta oli öelnud lahti juudiusust ja võtnud vastu islami. Vähesed teadsid, et tema spirituaalsed otsingud sundisid teda viimaks ütlema lahti ka ortodoksest islamist. Enamik teadis, et ta oli elanud Shahjahanabadi tänavatel alasti fakiirina, enne kui ta avalikult hukati. Vähesed teadsid, et tema hukkamise põhjuseks ei olnud avalik alastiolek, vaid hoopis usust taganemine. Toonane keiser, Aurangzeb, kutsus Sarmadi õukonda ja käskis tal tõestada, et ta on tõeline moslem, kohustades teda lugema ette usutunnistust: *la ilaha illallah, Mubammadun rasulu llah* – ei ole ühtegi Jumalat peale Allahi ja Muhamed on Tema sõnumitooja. Sarmad seisis alasti Punase fordi kuninglikus õukonnas usukohtunike ja teadjameeste kogu ees. Pilved lakkasid taevas triivimast, linnud tardusid kesk lendu ja õhk kindluses muutus paksuks ja läbitungimatuks, kui ta hakkas usutunnistust ette lugema. Ent ta vakatas peaaegu kohe pärast alustamist. Ta tõi kuulda-vale ainult fraasi: *la ilaha*. Ei ole ühtegi Jumalat. Ta rõhutas, et ei suuda jätkata enne, kui on lõpetanud oma spirituaalsed otsingud ja saab Allahi kogu südamega vastu võtta. Ta ütles, et enne selle saabumist oleks usutunnistuse ettelugemine ainult palve narrimine. Aurangzeb, keda toetasid tema usukohtunikud, käskis Sarmadi hukata.

Oleks aga ekslik järeldada, et *hazrat* Sarmad Shaheedile ilma tema lugu teadmata austust avaldama läinud inimesed tegid seda ignorantsuses ega pööranud erilist tähelepanu faktidele ja ajaloole. Sest Sarmadi alistamatu vaim, mis oli tugev, kombatav ja tõesem ükskõik millistest ajalooliste faktide kogumitest, ilmutas end *dargab'*s kõigile õnnistust otsima tulnutele. See pühitses (kuid ei hurjutanud kunagi) vaimsuse vooruslikkust sakramentide ees, lihtsust ülekül-luse ees ja kangekaelset ekstaatilist armastust, isegi kui seisti silmitsi

võimaliku hävinguga. Sarmadi vaim lubas tema juurde tulnutel võtta tema lugu ja muuta see täpselt selleks, mida nad vajasisid.

Kui Jahanara *begum* sai *dargab'* sagedaseks külaliseks, siis kuulis ta (ja jutustas edasi) lugu, kuidas Sarmadil Jama Masjidi trepil pea maha raiuti ning seda vaatas terve ookeanitäis inimesi, kes teda armastasid ja olid kogunenud temaga hüvasti jätma. Kuidas Sarmadi suu jätkas tema armastusluule esitamist isegi pärast seda, kui ta pea oli kehast eraldunud, ja kuidas ta tõstis oma kõneleva pea maast üles sama ükskõikselt, nagu tänapäeva mootorrattur võiks tõsta üles kiivri, ja sammus mööda trepiastmeid üles Jama Masjidi ning läks siis edasi, sama ükskõikselt, otse taevasse. Seepärast, rääkis Jahanara *begum* (kõigile, kes olid nõus teda kuulama), on *hazrat'*i tillukese *dargab'* (mis on klammerdunud mereliua kombel Jama Masjidi idapoolsete treppide jalamile, täpselt sinnasamasse, kuhu ta veri voolas ja loigu moodustas) põrand punane, seinad punased ja lagi punane. Möödunud on enam kui kolmsada aastat, ütles ta, kuid *hazrat* Sarmadi verd ei ole võimalik maha pesta. Ta rõhutas, et ükskõik mis värvi Sarmadi *dargab'* ka ei värvita, siis muutub see aja jooksul ikka punaseks.

Esimene kord, kui ta end läbi rahvasumma pressis – õlipudeli-keste ja amulettide müüjate, palverändurite jalanõude järele valvajate, santide, kodutute, ohverduspühaks nuumatavate kitsede ja salga vaiksete eakate eunuhhide, kes olid asunud elama pühamu kõrvale tõmmatud presendi alla – ja tillukesse punasesse kambrisse sisenes, täitis Jahanara *begum'*i rahu. Tänavamüra hääbus ja näis kostvat väga kaugelt. Ta istus nurka, laps süles magamas, ja vaatas kuidas nii moslemid kui ka hindud üksi või kahekaupa sisse tulid ning punaseid paelu, punaseid käevõrusid ja paberitükke hauda ümbritseva raudvõre külge sidusid, anudes, et Sarmad neid õnnistaks. Alles siis, kui ta märkas teises nurgas istuvat kuiva paberja nahaga ja valgusest kedratud habemetutiga kaamelt kumavat meest, kes edasi-tagasi õõtsus ja hääletult nuttis, justkui oleks ta süda murtud, andis ka Jahanara *begum* pisaratele voli langeda. *See on minu poeg, Aftab*, sosistas ta *hazrat* Sarmadile. *Olen ta siia sinu juurde toonud. Hoia teda. Ja õpeta mulle, kuidas teda armastada.*

Hazrat Sarmad tegi seda.